
Områdets navn
Spålsberget
Referansedata

Fylke: Buskerud
 Kommune: Ringerike
 Registrant: Frode Løset
 Dato feltreg: 08.06.2011 supplert 1.11.2011
 Kartblad: 1815-2 Oppkuven
 UTM-sentralpunkt: Ø 0249107 N 6677672

Vegetasjonssone: Mellomboreal sone
 Areal: 843 daa.
 Høyde over havet: 560-629 moh.
 Naturverdi: Regionalt verdifullt **/ (nasjonalt verdifullt (***))
 Friluftsverdi: Skog 2,31, landskap 1,64 og opplevelse 8.

Sammendrag

Området ligger på en ås mellom innsjøene Øyingen i vest og Spålen i øst nordøst i Ringerike kommune. De midtre deler av området ligger like inntil naturreservatet Spålen-Katnosa i Ø. Området grenser til Spålsveien ved Fagervann i Ø. Storparten av området ligger på et høydeparti mellom vannene Uгла i Nord og Steinbutjern i sør. Spålsberget er det høyeste punktet, 629 moh. Berggrunnen består av dyp og gangbergarter fra permida med alkaliefeltspat og syenitt.

Store deler av området består av gammel naturskog av gran. De høyst beliggende arealene består av fattigere furuskog med lav- og lyngfuruskog. Høydepartiet ved Spålsberget har kortvokst furuskog med større innslag av lavvokst gran. Marka er næringsfattig med et stort innslag av myr. Av vegetasjonstyper er blåbærgranskog totalt dominerende. I rikere områder i liene finnes stedvis småbregnegranskog og lågurtgranskog. På høydepartiene er det innslag av røsslyng-blokkebærmark og lavmark på høydepartiet ved toppen av Spålsberget. Gransumpskog og furusumpskog ble registrert på bevokste myrer. Gran er dominerende treslag i liene og på de fleste høyere partier med dypere jordsmonn. På de mest grunnlendte områdene og på enkelte av myrene er furu hovedtreslaget. Lauvtreinnslaget er sparsomt.

Skogen er overveiende gammel. Det er mye stående og liggende død ved nord for Steinbutjern. Her er det grandimensjoner opptil 50-60 cm, det er mye hengelav og skogen har god kontinuitet. Boniteten er middels og av læger er alle nedbrytingsstadier representert. Læger av lauvtrær er det lite av. Det er også lite av større lauvtredimensjoner. Rundt tjernet i sør er det et mange levende og døde furutrær med til dels store dimensjoner. Det er lite læger av furu.

Ett kjerneområde av gammel barskog er registrert innenfor verneforslaget. Her forekommer bl.a. sterkt truet huldrestry og andre indikatorarter på død ved.

Samlet verdi for området er satt til regionalt verdifullt ** (nasjonalt verdifullt ***). Det er, området sett under ett, lite død ved. Spålsberget scorer høyt på urørthet og arrondering. Vegetasjonstypene er fattige og dekker ikke opp mangler ved skogvernet. Artsmangfoldet er begrenset, men forekomsten av de sterkt truede artene huldrestry og lappkjuke øker verdien. Dette, sammen med nærheten til Spålen-Katnosa naturreservat, innebærer at verdien av området settes til 2 stjerner, regionalt verdifullt (med parentes nasjonalt verdifullt).

Spålen – Katnosa naturreservat ligger kun ca 300 m fra østre grense av verneforslaget for Spålsberget. Arealet mellom de to områdene utgjøres av et parti yngre skog, en skogsbilveg samt tjernet Fagervann. Til tross for at det ikke er direkte sammenheng mellom områdene, ligger de så nær hverandre at de trolig vil opptre som en enhet med stor mulighet for genutveksling artene seg i mellom. Til sammen vil et slikt areal utgjøre nærmere 19,5 km² og vil være svært robust i forhold til store økologiske endringer.

Feltarbeidet

Området ble inventert 8.6.2011, supplert med en befarings 1.1.2011. Område anses tilfredsstillende dekket.

Utvelgelse av området.

Området er foreslått av Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA 2009). Begrunnelsen er bl.a. at området består av gammel naturlig, variert og spennende skog, et kjent utsiktspunkt, idylliske småtjern og lettgått terreng. NOA har angitt området Spålsberget som svært verneverdig.

Friluftsverdier

Det går en blåmerka sti øst – vest gjennom området fra skogsbilvegen fra Øyangen, via sørsida av Spålsberget og til Spålsetra. Stien er stedvis fint tilrettelagt i gammelskogen og er trolig en del av en gammel setersti gjennom området. En trillesti tilrettelagt for sykkel går fra Spålsvegen til Steinbutjern langs foreslått grense i SV. Denne kjøres med løypemaskin på vinteren. Scooterløypa mellom Steinbutjern og Vesle Uгла følger vernegrensa i vest. I nord i går skiløypa mellom Vesle Uгла og Spålen. Denne løypa kjøres med løypemaskin. Området ansees som svært bra tilgjengelig både sommer og vinter både til fot-, ski- og sykkelturner. Det går ingen oppkjørte skiløyper innenfor verneforslaget, men området grenser til skiløyper på alle sider. Nærmeste adkomst med bil på åpen bomvei er Jonsetangen, 4 km unna. Med sykkel er området svært bra tilgjengelig fra Jonsetangen og Storflåtan. Trillestien mellom Spålsveien og Steinbutjern har gjort området langt mer tilgjengelig for sykkel.

Det går en sti til toppen av Spålsberget. Toppartet er et mye brukt utsiktspunkt med kjentmannspost. Fra toppen er det svært god utsikt til de nordlige deler av Marka samt Øyangen i vest og Spålen-Katnosaområdet t i øst. Spålsberget er et viktig landskapselement i området og et viktig turmål både i forhold til organiserte og ikke-organiserte turer.

Generelt er området svært friluftsvennlig med store opplevelsesverdier særlig knyttet til den åpne barblendingsskogen på kollepartiene, alle beitefuruerne som gir et majestetisk bilde av områdene samt det åpne landskapet med myr, tjern, furugadder og storvokste furuer rundt tjernet i sør (jfr. Grevlingen 2005).

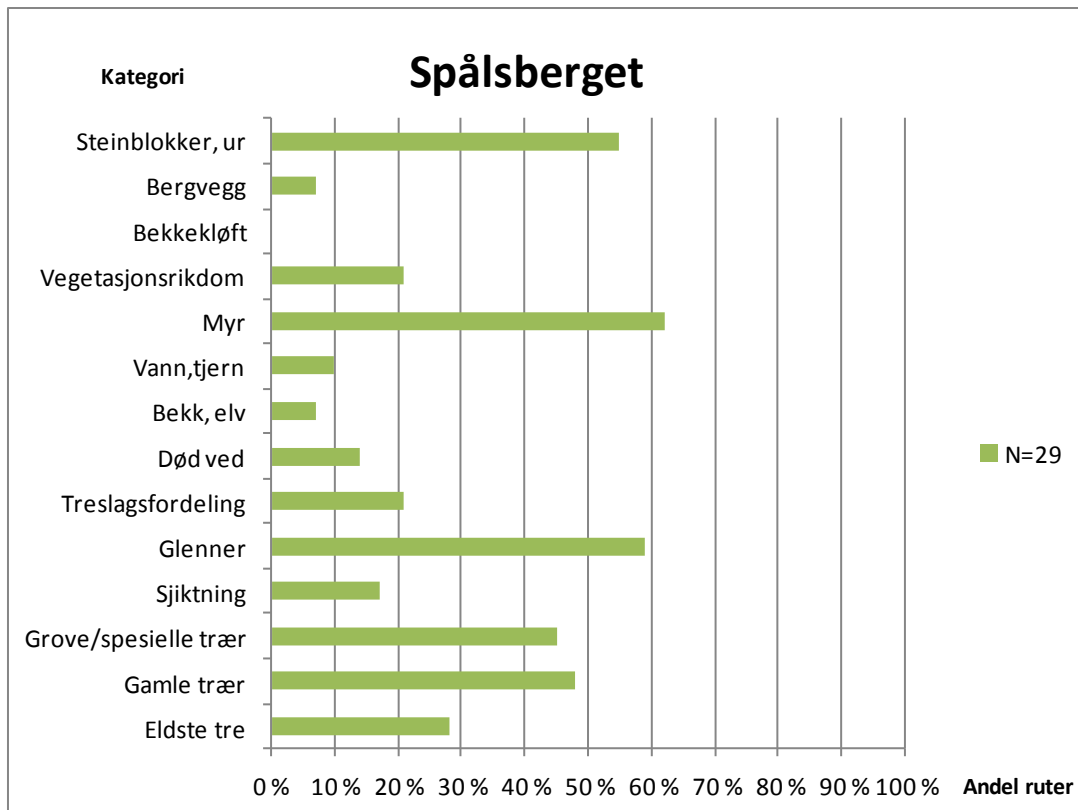
Deler av området er administrativt fredet av grunneier Løvenskiold Vækerø.

Verdisetting etter rutenettmetoden

29 ruter er undersøkt. Området scorer middels på skogelementer (2,31), noe under middels på landskapselementer (1,64) og middels på opplevelseselementer (8). 50 % av rutene har score på gamle trær og grove og spesielle trær. "Grove og spesielle trær" utgjøres særlig av trær med hengelas samt gamle furuer, beitefuruer eller gadd av furu. Kun 15 % av rutene har score på død ved og 20 % på treslagsblanding (gjelder furu og gran). Rutenettmetoden indikerer at det er sterk grandominans, begrenset med død ved området sett under ett, lite sjiktet skog (ca 20 % av flatene) og mange glenner (60 %). Med andre ord er gammelskogen åpen med lite underskog.

For landskapselementer er det utslag på myr i mer enn 60 % av rutene. Det er ingen bekkeløfter og lite bergvegger, mens steinblokker og ur er påvist i ca. 50 % av rutene. Vegetasjonen er fattig, men det er et visst innslag av furumyrskog og gransumpskog.

Opplevelsesverdien målt i rutenettmetoden gir relativt høy score til tross for at området er begrenset i areal.

Figuren viser hvor stor andel av kriteriesettene for skogelementer og landskapselementer som er oppfylt innenfor 10 daa ruter i undersøkelsesområdet. N = 29.

Naturverdier

Tidligere undersøkelser

En stor del av området er naturtypekartlagt som "gammel barskog" i 2000 (www.naturbase.no). Bredeesen (1993) påviste i den sammenheng flere sjeldne sopp- og lavararter. Særlig er forekomst av sterkt truet lappkjuke NØ i området interessant.

Det finnes mange belegg fra området i perioden 2002-2010. Særlig belegg av huldrestry (EN) er viktig. Norsk Botanisk forening, Naturhistorisk museum, Biofokus og Norsk soppforening har alle samlet belegg på rødlistede arter og signalarter fra området. Erlend Rolstad har kartlagt tiurleiker og den sterkt truede huldrestry (pers. medd).

Svantesson (2009) har kartlagt to kjerneområder med gammel barskog innenfor undersøkelsesområdet; Spålsberget N og Spålsberget S. Det er registrert 2 MIS-områder. Dette er et område med "gamle trær" nord for Spålsberget samt en miljøtiltaksenhet med stående død ved i området der lappkjuke er observert tidligere (østlig del).

Området er administrativt fredet av Løvenskiold.

Beliggenhet

Området ligger på en ås mellom innsjøene Øyangen i vest og Spålen i øst nordøst i Ringerike kommune. De midtre deler av området ligger like inntil naturreservatet Spålen-Katnosa i Ø. Området grenser til Spålsveien ved Fagervann i øst. Det meste av området er relativt klart avgrenset mot et langstrakt myrområde og Steinbutjern i vest, skiløype og Spålsvegen i sør og sørøst samt myrer, tjern (Lille Uгла) og skiløype/vei i nord.

Naturgrunnlag

Topografi

Storparten av området ligger på et høydeparti mellom vannene Uгла i Nord og Steinbutjern i sør. Spålsberget er det høyeste punktet, 629 moh

Toppområdet ved Spålsberget et svært tydelig landskapselement. I tillegg ligger det et større kolleparti sør for Steinbutjernet. Kollepartiene er omkranset av relativt bratte lier i vest mot Øyangen, slakere dalsider i øst og sør. Fra Spålsberget og er det svakt hellende terreng nordover til foreslått grense. Generelt er landformene rolige. Det er ingen bratte daler eller bekkekløfter innenfor området.

Geologi

Området har dyp- og gangbergarter fra permtida med alkaliefeltspat og syenitt (www.ngu.no).

Vegetasjonsgeografi

Mellomboreal vegetasjonssone. O1 – svakt oseanisk seksjon. (Moen 1998).

Vegetasjon og treslagsfordeling

Store deler av området består av gammel naturskog av gran. De høyest beliggende arealene består av fattigere furuskog med lav- og lyngfuruskog. Høydepartiet ved Spålsberget har kortvokst furuskog med større innslag av lavvokst gran. Marka er næringsfattig med et stort innslag av myr. Særlig gjelder dette rundt de to tjernene i området.

Av vegetasjonstyper er blåbærgranskog totalt dominerende. I rikere områder i liene finnes stedvis småbregnegranskog og lågurtgranskog i øst og et parti nord og øst for Steinbutjern. På høydepartiene er det innslag av røsslyng-blokkebærmark og lavmark på høydepartiet ved toppen av Spålsberget. Gransumpskog og furusumpskog ble registrert på bevokste myrer.

Gran er dominerende treslag i liene og på de fleste høyere partier med dypere jordsmonn. På de mest grunnlendte områdene i kollepartiene på Spålsberget og rundt tjernet i sør, er furu hovedtreslaget. Furu med til dels store dimensjoner, finnes også på myrpartier, særlig rundt tjernet i sør. I den sammenhengende blåbærgranskogen, finnes spredtstilte beitefurer over det meste av området.

Lauvtreinnslaget er sparsomt. Det er innslag av bjørk, men bare av mindre dimensjoner. Et lite bestand av bjørk med brysthøyde opptil 20 cm finnes vest for tjernet i nord. Osp forekommer som enkelttrær, men av overveiende små dimensjoner.

Karakteristiske trekk ved karplantefloraen

På de rikere områdene dominerer fugletelg, maiblom, blanksigd, linnea og innslag av firblad. På de fattigste partiene på Spålsberget vokser blåbær, røsslyng og blokkebær-samfunn.

Skogstruktur, påvirkning

Beliggenhet og topografi tilsier at området har vært relativt godt tilgjengelig for skogbruk også i tidligere tider. Rester etter stubber finnes over det meste av området. Skogen er overveiende gammel. Det er mye stående og liggende død ved nord for Steinbutjern. Her er det grandimensjoner opptil 50-60 cm, det er mye hengslav og skogen har god kontinuitet. Boniteten er middels og av læger er alle nedbrytingsstadier representert. I østlia mot Spålen i NØ og i SØ er det også noe død ved, men skogen er yngre og lægerne lite nedbrutt. Også i den yngre skogen er det mye hengslav.

Det som finnes av lauvtrær er mest små dimensjoner. Læger av lauvtrær er det lite av. Det er også lite av større lauvtreddimensjoner. Den bjørka som finnes er småvokst. Like vest for tjernet i myr er det et mindre bestand med bjørk med dimensjoner opp til 20-30 cm. Enkelte partier har innslag av osp, men heller ikke her er dimensjonene store. Det er større innslag av hengslav, særlig gubbeskjegg (NT) i større deler av terrenget. Skogen er stort sett lite sjiktet.

Rundt tjernet i sør er det et mange levende og døde furutrær med til dels store dimensjoner. Det er lite læger av furu.

Området grenser til større hogstflater i øst og sør. I vestlia er det en større fersk hogstflate. Grensa er lagt rundt denne. Ellers er det ingen flatehogster innenfor området.

Det er ingen hytter innenfor foreslått verneområde. Grensa nord for Steinbutjern foreslås lagt utenom hytteeiendom her. Det går en blåmerka sti fra veien ved Øyangen til Spåsetra som passerer øst – vest gjennom området. En trillesti tilrettelagt for sykkel går fra Spålsvegen til Steinbutjern langs foreslått grense i SV. Denne kjøres med løypemaskin på vinteren. Scooterløypa mellom Steinbutjern og Vesle Uгла følger vernegrensa i vest. I nord i går skiløypa mellom Vesle Uгла og Spålen. Denne løypa kjøres med løypemaskin.

Endring i naturtyper

Naturtypen "gammel barskog" i Naturbase omfatter 709 daa i området. Svantesson (2009) har angitt to kjerneområder innenfor dette området. Den ene av disse beholdes, men avgrensningen justeres i forhold til registreringer gjort under befaringen i 2011.

Artsmangfold

Av rødlistede arter er lappkjuke (EN) registrert i østre del av området (Bredesen 1993), men den ble ikke funnet i området i 2009 (Svantesson 2009) eller i denne undersøkelsen. Dersom lokaliteten er beskrevet riktig, ligger den like inntil en stor hogstflate uten læger og forekomsten kan ligge innenfor det området som er hogd. NT-artene sprikeskjegg, gubbeskjegg, gammelgranskål og duftskinn ble påvist mange steder i området av Svantesson et al. (2009) og av Sweco i 2011. Det er også gjort flere belegg av Norsk Botanisk forening, Biofokus og Naturhistorisk museum fra området som er lagt inn i Artskart. Svantesson (2009) har også påvist indikatorartene lungenever, filthinnelav, granrustkjuke, stor ospeildkjuke, brun ospekjuke, granstokkjuke, hyllekjuke og praktbarksopp i området.

Huldrestry (EN) ble påvist på flere lokaliteter i området både i 2002 øst for tjernet i sør og i 2009 på flere lokaliteter i gammel blåbærgranskog/lågurtgranskog nord for Steinbutjern (www.artsdatabanken.no). Lokalitetene er bekreftet av Erlend Rolstad (pers medd.) i 2011. Særlig området nord for Steinbutjern har god kontinuitet, svært mye hengslav og har godt potensiale for huldrestry.

Flere av de store furene rundt tjernet i sør er hule og under befaringen var det hekkende flaggspett i flere av disse. Kvinand ble påvist i tjernet og myrene og tjernet kan ha potensiale som hekkplass for flere vadefuglarter. Det ble påvist spor etter tretåspett nord for Steinbutjern.

Typisk for området er et større antall majestetiske furuer. Mange av disse er beitet av storfugl. Det er også en storfuglleik i området.

Kjerneområder

Nummerering henviser til kartet. Kilde: Svantesson (2009) supplert av Sweco (2011).

1. Spålsberget S

Naturtype: Gammel barskog

BM verdi: A

Areal: 182 daa

UTM: Ø 0249239 N 6677336

Hoh: 580-620 m.

Kjerneområdet dekker kolleområdene områdene sør og vest for Spålsberget, deler av lia mot Steinbutjern og myrområdene og kollepartiet rundt tjernet i sør. Området er mindre berørt av hogst enn det øvrige området. Gran er dominerende treslag bortsett fra rundt tjernet og i kollepartiet i sør. Rundt tjernet finnes en del større furugadd. Ellers forekommer dette i liten grad. Det finnes noe gran i tidlige nedbrytningsstadier. Nær truet duftskinn er påvist sammen med indikatorartene granrustkjuke, praktbarksopp og granstokkjuke. Det er registrert flere lokaliteter med sterkt truet huldrestry (www.artsdatabanken.no) og Erlend Rolstad pers. medd.

Tabell: Artsfunn fra Spålsberget (1 = Spålsberget S).

Norsk navn	Vit. navn	Rødlistestatus	Antall lokaliteter	Kilde	Funnet
Huldrestry	<i>Usnea longissima</i>	EN	3	Artskart 2009 Erlend Rolstad	1
Lappkjuke	<i>Amylocystin lapponica</i>	EN	1	Bredesen 1993	Utenom
Duftskinn	<i>Cystostereum murrayii</i>	NT	3	Svantesson 2009 Sweco 2011	1 og utenom
Gubbeskjegg	<i>Alectoria sarmentosa</i>	NT	Flere	Sweco 2011	Hele området
Gammelgranskål	<i>Pseudographis pinicola</i>	NT	4	Svantesson 2009	1
Sprikeskjegg	<i>Bryoria nadvornikiana</i>	NT	3	Svantesson 2009	
Granrustkjuke	<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	LC	2	Svantesson 2009	1 og utenom
Tretåspett	<i>Picoides tridactylus</i>	LC	2	Sweco 2011	1
Praktbarksopp	<i>Veluticeps abietina</i>	LC	1	Svantesson 2009	1
Granstokkjuke	<i>Phellinus chrysoloma</i>	LC	1	Svantesson 2009	1
Lungenever	<i>Lobaria pulmonaria</i>	LC	6	Svantesson 2009	

Avgrensning og arrondering

Forslag til vernegrense er trukket langs flatekanter både i vest og øst. Det er ingen skogsbilveger eller nyere traktorveier i området. Det er flatehogster i lia mellom Steinbutjern og vesle Ugla og forslag til grense følger her flatekanten. I lia mot Spålen i øst og mot Fagervann i sør er grensa lagt i flatekanten mot tidligere store hogster. Det er gjort svært få endringer i forhold til fylkesmannens forslag.

Vurdering og verdisetting

Tabell: Kriterier og verdisetting for kjerneområder og totalt for Spålsberget. Ingen stjerner (0) betyr at verdien av kriteriet er fraværende eller ubetydelig. Strek (-) betyr ikke relevant. Se ellers kriterier for verdisetting i metodekap.

Navn	Urørthet	Størrelse	Topograf. variasjon	Vegetasjon. variasjon	Arrondering	Arts-mangfold	Rike - veg typer	Død ved mengde	Død ved Kontinuitet	Treslags-fordeling	Gamle lauvtrær	Gamle bartrær	Samlet verdi
Hele området	*	*	**	*	***	***	*	*	*	*	*	**	**(***)
Spålsberget N	***	*	*	*	**	*	*	**	**	*	*	**	**
Spålsberget S	***	*	**	*	**	***	*	**	**	*	0	**	**(*)

Samlet verdi for området er satt til regionalt verdifullt **/(nasjonalt verdifullt***). Det er, området sett under ett, lite død ved. Spålsberget scorer høyt på urørthet og arrondering. Vegetasjonstypene er fattige og dekker ikke opp mangler ved skogvernet (jfr. Framstad et al. 2003). Artsmangfoldet er begrenset, men forekomsten av de sterkt truete artene huldrestry og lappkjuke øker verdien. Huldrestry finnes flere steder i området med nye belegg, mens kjente siste observasjon av lappkjuke var i 1993 (Bredesen 1993). Dette, sammen med nærheten til Spålen-Katnosa naturreservat, innebærer at verdien av området settes til 2 stjerner, regionalt verdifullt (med parentes nasjonalt verdifullt).

Spålen – Katnosa naturreservat ligger kun ca 300 m fra østre grense av verneforslaget for Spålsberget. Det utgjør 18,5 km². Arealet mellom de to områdene utgjøres av et parti yngre skog, en skogsbilveg samt tjernet Fagervann. Til tross for at det ikke er direkte sammenheng mellom områdene, ligger de så nær hverandre at de trolig vil opptre som en enhet med stor mulighet for genutveksling artene seg i mellom. Til sammen vil et slik areal utgjøre nærmere 19,5 km² og vil være svært robust i forhold til store økologiske endringer.

Referanser

Bredesen, Bård 1993: Siste Sjanse notat. 1 s.

Framstad et al. 2003. Liste over prioriterte mangler ved skogvernet. NINA-opppdragsmelding 769. 9 s.

Grevlingen 2005-4: Eventyrskogene. Et viktig verktøy for å bevare Marka med omtale av Spålsberget spesielt (særlig friluftsverdiene).

NOA 2009. Verneplan 1 for eventyrskoger i Osloområdet. 104 s.

Svantesson 2009. Naturvårdsinventering av skogar i Oslo Nordmark. Rapport utført på oppdrag av NOA 2009. 151 s

Internett:

www.artsdatabanken.no
www.naturbase.no
www.ngu.no
www.skogoglandskap.no
www.riksantikvaren.no

Pers medd:

Erlend Rolstad

Bilder fra området

Utsikt NV mot Øyangen fra varden på Spålsberget. Skogen har fjellskogkarakter. Det er mye fjell i dagen. Foto: Frode Løset, Sweco Norge AS

Spålsberget er et kjent turmål her med kjentmannsmerke for 2011. Foto: Frode Løset, Sweco Norge AS.

Spor etter tretåspett i blåbærgranskog nord for Steinbutjern.
Foto: Frode Løset, Sweco Norge AS.

Fra SØ del av området er det bare kort avstand til Fagervann og Spålen-Katnosa naturreservat som ligger øst for Fagervann i bakgrunnen. Foto: Frode Løset, Sweco Norge AS

Stien mellom Steinbutjern og Spålsveien følger foreslått grense for verneområdet. Den er tilrettelagt av Skiforeningen til trillesti om sommeren, skiløype i vinterhalvåret. Foto: Frode Løset, Sweco Norge AS

Skogbilde fra tjernet i sør. Bildet er tatt mot sør. Det er mye storvokst furu og det er mange furugadder rundt tjernet. Blåmerka sti går like nord for tjernet. Foto: Frode Løset, Sweco Norge AS

Typisk skogbilde rundt tjernet nord i området. Gammel granskog med fjellskogpreg ispedd beitefuruer og noe stående ved av gran. Vegetasjonstype bærlyngskog. Foto: Frode Løset, Sweco Norge AS

Skogbilde fra lia øst for Spålsberget. Dette området har mye hengelav i tresjiktet. Skogen er gammel, men ikke storvokst. Foto: Frode Løset, Sweco Norge AS

Typisk skogbilde fra kollepartiet sør i området. Grunnlendt, gammel furuskog med gran i undersjikt. Steinbutjern i bakgrunnen. Foto: Frode Løset, Sweco Norge AS

Spålsberget

Areal

843daa

Naturverdi **(***)

